

Item xpianus religione. Gal. 2. Ego eni p leges mortuus sum legi vt deo viuā: xpo confixus sum cruci. viuo ego iā nō ego: viuū vō in me xps. Qz aut nunc viuo in carne in fi de viuo filij dei. Itē apls dignitate p^r Cor. 15. Ego sum mi nimus apostolorum. De his tribus. scde Cor. 12. ii. Israeli te sunt et ego. Semen abrae sunt et ego. mistri christi sunt et ego. vt minus sapiens dico plus ego. Talis debet eē pze dicatoz sapiētie salutaris. s. israelita quo ad contemplatio nē dei. xpianus q̄ ad religionē fidei. apls quo ad auctatez officij. Ego ḡ iudeus p scripturā: querēs deū p fidem: apls dei p imitationē: pfirmati rē. Cōfirmati ne a fide vacilla rēt: sic artifex: pfirmati edificij ne cadat. Vñ dictū est. Pe tro. Luc. 22. Et tu aliqñ cōuersus pfirmati frēs tuos. Qd̄ fecit paulus. Vñ ei ppetit illud Job. 4. Vacillātes pfirmati uerūt fmones tui: Ne pseudo timerēt: sic episcopus cōfir mat puerū ad robur p̄ pusillaminitatē. Vñ dictū ē de Da uid in. ps. Inueni Dauid frū meū: oleo sc̄to meo vnxi eū. manus eni mea auxiliabit ei: et brachiū meū p̄fortabit eū nihil p̄ficiet inimicus in eo rē. ps. Verbo dñi p paulū scri pto: celi. i. ephesij firmati sunt rē. s. ne p̄miū glie amitterēt sic platus vel p̄nceps pfirmati donū ne postea auferat. ps. Me aut ppter inocētā suscepisti et pfirmasti me in cōspe ctu tuo in eternū. Das pfirmationes petebat psalmista di cēs. Cōfirma b̄ deus qd̄ opatus es in nobis rē. Das pmit tebat apls. 2. Thess. vlt. Fidelis aut deus est q̄ pfirmabit vos et custodiet a malo. Ego ḡ cōfirmati colūnas eius. i. si deles ecclie ephesioz. Fideles eni ecclie dicunt colūne: qz debēt eē recti erecti et fortes. Recti p fidē. erecti p sp̄e. fortes p charitatē. Recti p fidē: fides eni ostēdit rectam viā veniēdi ad p̄riam. Vñ significat p colūnā nubis. de q̄ Exo. 13. Dñs aut p̄cedebat eos ad ostēdēdā viā p̄ diē in co lūna nubis. Fides eni ad modū nubis bz obscuritatē: qz cū enigmatē. dissolōnē: qz euacuat: humiditatē qz excitat ad deuotionē. Erecti p sp̄e. Spes eni dirigit ad supra. Vñ significat p colūnā fumi. de qua d̄ Judic. 20. Vide runt q̄si colūnā fumi de ciuitate ascendētē. Spes eni ad modū fumi ex igne. i. ex charitate. puenit: in altū ascendit in fine deficit. i. in glia. Fortes p charitatē. Fortis eni ē vt mors dilectio: vt d̄ Lan. 8. Vñ significat p colūnā ignis q̄ oia cōsumit. de quo Sap. 18. Ignis ardentē colūnam ou cē habuerūt ignote vie. Sic eni ignis illuminat diaphana. examinat metalla. exterminat cremabilia. sic charitas illu minar opera. examinat itētioez. et oia vitia exterminat. Jā apparet que sit cā huius eplē efficiēs: qd̄ paulus: qd̄ notat̄ ibi. (Ego.) Finalis: qz cōfirmatio: qd̄ notat̄ ibi. (Cōfirma ti.) Que mālis: qz ephesij. qd̄ notat̄ ibi. (Colūnas eius.) Formalis p̄ in diuisione eplē et modo agēdi. Duic eplē p̄ mittit glosator plogus siue argumentū. vbi p̄ncipali duo facit. P̄mo describit eos. Sc̄do rōnē et modū scribēdi sub dit ibi. (Vos collaudat apls rē.) Ephesinos vō qbus scri bit: describit a tribus. P̄mo a regiōe: qz ephesij sunt asya ni ab asya minore. Sc̄do a religiōe: qz hi acceperūt v̄bū ve ritatis xpiane. Tertio a stabilitate: qz p̄stiterūt i fide. P̄mi mū respicit p̄riam. Sc̄dōm grām. Tertiu p̄seueratiā. Vos collaudat apls rē. Dic subdit et rōnē et modū scribēdi. vbi iplicat q̄rtuoz. P̄mo scripture rōnez. Sc̄do actorem qui est apls scribens. Tertio locum a quo scribit: qz a ro ma de carcere. Quarto nunciū p̄ que scribit: qz per titicū diaconem. Itra satis patet. CAP. I.

Paulus apostolus iesu christi p vo luntatem dei omnibus sanctis qui sunt ephesi: et fidelib⁹ in christo ie su. Gratia vobis et pax a deo patre nro et domino iesu christo. Bene

dictus deus et pater domini nostri iesu christi qui benedixit nos in omni benedictiōe spiritalia in celestibus in christo. sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: vt essemus sancti et imaculati in cōspectu eius in cbaritate. Qui predestinavit nos in adoptionē filioz per iesu christum in ipsum fm̄ p̄positum voluntatis sue in laudem glorie gratie sue.

C Hanc eplam scribit apostolus ad ephesios. Ephesij sunt asyani ab asya minore que est pars grecie. hi nō fuerunt p aplm̄ paulū in fide fundati: sed pfirmati. Jaz eni ante q̄ veniret ad eos erat cōuersi: vt haberi potest Act. 19. Sa ctum est cū apollo eēt corinthi rē. Post cōuersionē vō suā et apli cōfirmationē in fide p̄stiterunt: nec pseudo receperunt. Nō ḡ reprehēsiōne: s̄ cōsolatione digni erant. Ideo paulus eis. nō increpatoziam: s̄ cōsolatoziaz scribit eplam. Scribit aut ab v̄be roma p titicū. Intētio vō ei⁹ est eos in bonis habitis pfirmare et ad altiora puocare. Modus aut agēdi p̄ in diuisione eplē. P̄mo ḡ ponit salutatio nē in qua suum affectū ad eos demonstrat. Sc̄do narra tionē in qua eos in bonis habitis confirmat ibi. (Benedi ctus deus rē.) Usq; ad q̄rtū caplm̄. Tertio exhortatiōez in qua eos ad vltiora bona puocat a caplo quarto vsq; ad locū illū cap. 6. Decetero frēs cōfortamini in dño rē. Quarto eplē cōclusionē: in qua eos ad certamē sp̄uale cō fortat a loco illo. Decetero vsq; in finē. In salutatiōe p̄mo ponit p̄sona salutās. Sc̄do persone salutate ibi. (Sāctis oibus rē.) Tertio forma salutatiōis ibi. (H̄ra vobis rē.) In p̄ma p̄mo nominat p̄sonā ibi. (Paulus.) Sc̄do p̄sone auctatem ibi. (Aplis xpi.) Tertio auctatis datorē ibi. (Per voluntatez dei.) Dicit ergo. (Paulus apostolus.) Paulus nomen est humilitatis: aplis v̄ro nomē ē digni tatis: qz q̄ se humiliat exaltabit. Lu. 14. 2. 18. Aplis in quaz iesu nō sathane: sic pseudo. 2. Cor. 11. Non est ergo magnū si ministri eius. s. sathane transfigurent velut ministri iu sticie rē. Aplis in q̄ et hoc nō meis meritis: sed per volūta tem dei. Ec̄tra est in multis. Osee. 8. Ipsi regnauerunt et nō ex me rē. Sāctis oibus. s. q̄ sunt ephesi et fidelibus sup ple scribit. Vel ego paulus scribo sanctis exercitio virtutū: quoad mores. Fidelibus rectitudine cognitiōis quo ad fides. Vel sanctis. i. maioribus et perfectis. fidelibus. i. minoribus et imp̄fectis. fidelibus in q̄ in hoc. s. i. christo nō in sectis suis. (Gratia vobis et pax rē.) Dic subditur sa lutationis forma in qua implicat̄ tria. s. donū quodlibz. gratificatiō. doni sufficiētia ibi. (Gratia vobis et pax.) Da toz potētia ibi. (A deo patre.) Mediatoris excellentia ibi. (Et dño iesu xpo.) Tūc eni gratū est donum quādo sufficiēs est quod datur: quādo a potēte datur. vt quādo a rege vel p̄ncipe datur. quādo p̄ solēnē nunciū datur vt p̄ filium. Dicit ergo. Gratia sc̄z iustificationis a culpa. et pax. i. tranquillitas mētis et recōciliatio ad deum quo ad libe rationē a debita pena p̄ offensa vobis supple sit ex hoc sc̄z a deo patre nostro: a quo bona cuncta p̄cedūt. Jaco. p̄mo. Omne datū optimū rē. Et domino iesu xpo sine quo nul la bona dant̄. Ideo fere oēs oratiōes finiunt p̄ dñm n̄m iesum xpm̄. Sp̄m̄ sc̄m̄ nō nominat: qz cū sit nexūs p̄s et filij itelligitur in extremis: vel itelligit̄ in donis sibi ap propriatis q̄ sunt gratia et pax.

C Deinde cum dicit. (Benedictus deus rē.) Dic gratias agendo eos in bono cōfirmat: et hoc tribus modis. P̄mo ratione sumpta ex parte christi a quo multa bona adepti sunt capitulo isto. Secundo ratione sumpta ex parte ipo rum qui de p̄terito statu malo ad bonum translati sunt.

Ad ephesios

capitulo secundo ibi. (Et vos cum eētis mortui etc.) Tertio ratione sumpta ex parte apli cuius ministerio et diligentia in bono statu positi confirmati sunt capitulo. 3. ibi. (Huius rei gratia etc.) Iterum prima in tres diuiditur: quia primo gratias agendo tangit beneficia generalia. Secundo beneficia exhibita ipsis aplis specialiter ibi. (Que superabundauit in vobis etc.) Tertio beneficia exhibita ipsis ephesijs specialiter ibi. (In quo et vos cum audissetis etc.) Beneficia vero exhibita generaliter humano generi tangit sex. Primum benedictionis in certitudine future beatitudinis ibi. (Benedictus etc.) Secundum electionis in portu dinata separatione a massa perditionis ibi. (Sic elegit vos in ipso etc.) Tertium predestinationis in preordinata associatio cum bonis. scilicet cum filiis adoptionis ibi. (Qui predestinavit nos etc.) Quartum gratificationis in collatione gratie ibi. (In quo gratificauit nos etc.) Quintum redemptionis in liberatione a pena. id est a diaboli fuitute ibi. (In quo habemus redemptionem etc.) Sextum remissionis in deletione culpe ibi. (Remissionem peccatorum etc.) Circa beneficium benedictionis tangit duo. Primum preconium quod dicitur impedi ibi. (Benedictus deus etc.) Secundo beneficium propter quod dicitur impendi ibi. (Qui benedixit nos etc.) Dicit ergo benedictus. scilicet a me a vobis et ab alijs: scilicet corde et opere. id est laudatus deus et pater. id est ille qui est deus per essentiam diuinitatis. et pater propter proprietatem generationis. Incidit autem copulatio non ratione suppositio- nis: quia idem est suppositum: scilicet ratione significationis essentialiter et relatiue. Pater inquit domini nostri iesu christi. id est filij qui est dominus noster secundum diuinitatem. iesus christus secundum humanitatem. Qui. scilicet deus benedixit nos in spe in presenti: scilicet in futuro benedictus in re. Pone autem preteritum pro futuro propter certitudinem. Bene dixit inquit nos licet nostris meritis maledictos. In omni benedictione spirituali: scilicet quantum ad animam et quantum ad corpus. Tunc enim erit corpus spirituale. per Cor. 15. Semina corpus animale: resurget corpus spirituale. Benedictione inquit habita in celestibus. id est in celo. Et hoc in christo. id est per christum vel in christo operante. Ipse enim est qui conformabit corpus humilitatis nostre etc. Phi. 3. Valde appetenda est benedictio hec. Et ratio efficietis: quia est qui benedicit. Et ratio materiae qua nos benedicit. Et ratio forme: quia in omni benedictione spirituali benedicit. ps. Ecce sic benedicitur homo qui timet dominum.

Deinde cum dicit. (Sicut elegit nos etc.) tangitur beneficium electionis: vbi comendat electio ista: quia libera ibi. (Sicut elegit nos in ipso.) quia eterna ibi. (Ante mundi constitutiones.) quia fructuosa ibi. (Ut essemus etc.) quia gratuita ibi. (In charitate.) Dicit ergo. ita benedictus nos non nostris meritis: sed ex gratia christi: sicut elegit nos et gratis a massa perditionis separandos preordinauit nos in ipso. id est per christum. Jo. 15. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos etc. Et hoc ante mundi constitutionem. id est ab eterno antequam fieremus. Ro. 9. Lum nondum nati fuissent etc. Elegit inquit: non quia sancti essemus: quia nec eramus: sed ad hoc elegit nos ut essemus sancti virtutibus et imaculati a vitijs. Utrique enim facit electio secundum duas partes iusticie ps. Declina a malo et fac bonum. Sancti inquit in respectu eius. id est iterius in corde vbi ipse solus conspicit. per Reg. 16. Deus autem intuetur cor. Vel in conspectu eius. id est ut eum inspiciamus: quia visio est tota merces secundum augustinum. Et hoc fecit non nostris meritis: sed in charitate sua vel nostra que nos formaliter sanctificat.

Deinde cum dicit. (Qui predestinavit etc.) subdit tertium beneficium. scilicet predestinationis in preordinata associatioe bonis. Vbi circa predestinationem implicat sex. Primum actus eternum ibi. (Predestinavit.) Secundo temporale obiectum ibi. (Nos.) Tertio presens commodum ibi. (In adoptionem etc.) Quarto fructum futurum ibi. (In idipsum.) Quinto modum gratuitum ibi. (Secundum propositum etc.) Sexto effectus debitum ibi. (In laudem glorie etc.) Dicit ergo. Qui. scilicet deus predestinavit

nos. id est sola gratia prelegit in adoptionem filiorum. id est ut associaremur cum alijs filiis adoptionis in bonis que habituri sumus. Ideo dicit in adoptionem filiorum. Ro. 8. Non enim accepistis spiritum fuitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum. Et infra. Adoptionem filiorum expectates. Quia vero illud quod fit ignitus: pro igne hoc opus fieri: quia nihil consequitur participationem alicuius nisi per id quod est per naturam suam tale. Ideo adoptionem filiorum opus fieri per filium naturam: et ideo addit apostolus. Per iesum christum. Et hoc est tertium quod tangitur in isto beneficio. scilicet mediator alliciens. Gal. 4. Misit deus filium suum factum ex muliere factum sub lege ut eos qui sub lege erant redimeret: ut adoptionem filiorum reciperemus. Et hoc in idipsum. id est in quantum ei conformamur et in spiritu seruimus. per Jo. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis deus etc. ut filij dei nominemur et simus. Et sequitur ibidem. Et scimus quoniam cum paruerit similes ei erimus. Vbi notandum est quod duplex est similitudo predestinationis ad filios dei. quedam imperfecta que est per gratiam. et dicitur imperfecta. Primum quidem quod solus est secundum reformationem anime. de qua Col. 3. Reformamini spiritu mentis vestre et induite nouum hominem etc. Secundo quod etiam secundum animam habet quantum ad imperfectionem. Ex parte enim cognoscimus: ut dicitur per Cor. 13. Alia vero similitudo erit perfecta que erit in gloria et quantum ad corpus. Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre configuratum etc. Et secundum animam: quia cum venerit quod perfectum est euacuabit quod ex parte est. per Cor. 13. Ergo dicit apostolus quod predestinavit nos in adoptionem filiorum potest referri ad imperfectam assimilationem filij dei que habetur in hac vita per gratiam: sed melius est quod referat ad perfectam filij dei assimilationem que erit in patria. de qua adoptioe dicitur Ro. 8. Ingemiscimus adoptionem filiorum dei expectantes. Causa predestinationis diuine non est necessitas ex parte dei: nec debitum ex parte predestinatorum: sed magis est secundum propositum voluntatis sue. In quo quanto comendat illud beneficium: quia ex amore puro pueniens: quia predestinatio secundum rationem preponit electionem: et dilectio dilectionem. Duplex tamen hic causa huius beneficii imensi assignat. Una efficiens que est simplex dei voluntas ibi. (Secundum propositum voluntatis sue.) Ro. 9. Cuius vult miseret: et que vult idurat Jac. 1. Voluntarie enim nos genuit verbo veritatis sue. Alia vero causa est finalis que est ut laudemus et cognoscamus bonitatem dei que notat ibi. (In laudem glorie gratie sue.) Et hoc iterum est a quo comendat istud excellens beneficium. scilicet seruitium sibi conueniens. Causa enim diuine predestinationis est voluntas mera dei. finis vero cognitio eius bonitatis. Vbi notandum est quod dei voluntas nullo modo habet causas: sed est prima causa omnium. Nihilominus tamen potest ei aliqua ratio assignari dupliciter: scilicet vel ex parte volentis: et sic quedam ratio diuine voluntatis est eius bonitas que est obiectum voluntatis diuine et mouet eam. Vbi ratio omnium eorum que deus vult est diuina bonitas. puer. 16. Uniuersa propter semetipsum operatus est deus. Ex parte autem voliti ratio diuine voluntatis potest esse aliquid esse creatum: sicut dum vult coronare petrus: quia legitime certauit: sed hoc non causa volendi: sed est causa quod ita fiat. Sciendum tamen est quod effectus sunt ratio voluntatis diuine ex parte voliti: ita. scilicet quod effectus potest ratio ulterio- ris: sed tamen cum vniuersi ad primum effectum non potest ultra assignari aliqua ratio illius effectus nisi voluntas diuina. puta deus vult hominem habere manum ut fuitur romi. et homines habent rationem: quia voluit eum esse hominem: et hominem esse voluit propter perfectionem vniuersi. Et quia hoc est primum effectus in creatura non potest assignari aliquid ratio vniuersi ex parte creature: sed ex parte creatoris que est diuina voluntas. Ergo secundum hunc modum nec predestinationis potest ex parte creature ratio aliquid assignari: sed solum ex parte dei. Nam effectus predestinationis sunt duo. scilicet gratia et gloria. Effectum autem quod ad gloriam ordinant potest quidem ex parte voliti assignari ratio. scilicet gratia. puta petrum coronauit quia legitime certauit. et hoc quia fuit fir-

inatus in gratia, sed gratie que e p̄mus effectus nō pōt ali qua rō assignari ex parte hoīs q̄ sit rō p̄destinationis: qz hoc esset ponere q̄ p̄cipiū boni operis sit in homie ex se ipso r̄ nō p̄ grām qd̄ est heresis pelagiana q̄ dicit p̄ncipium boni operis esse ex pte nostra. Sic ḡ p̄ rō p̄destinationis est simplex dei volūtas, qd̄ dicit apl̄s p̄m p̄positū volūtas sue. ¶ Qualiter aut̄ intelligat̄ q̄ de oīa facit r̄ vult p̄ suā bonitatē, sciēdū ē q̄ aliqua operari p̄pter finē pōt, itel ligi dupl̄. Vel p̄pter finē adipiscēdum, sicut īfirmus accipit medicinā p̄ sanitatē. Vel p̄pter amorē finis diffūden di: sicut medic̄ opat̄ p̄ sanitatē alteri cōicādā. Deus aut̄ nullo exteriori a se bono idiget: s̄ illud. p̄s. Bonoz meozū nō indiges. Et iō cū d̄r q̄ deus vult r̄ facit oīa p̄pter bonitatem suā: nō itelligit̄ q̄ faciat aliqd̄ p̄pter bonitatez sibi cōicādā, sed p̄ bonitatē in alios diffūndēdā. Lōmunicatur aut̄ diuina bonitas creature rōnali, p̄prie, vt ipsa rōnalis creatura eam cognoscat. Et sic omnia q̄ deus in creaturis rōnālibus facit creat ad laudē r̄ gloriā suā. p̄m illō Esa. 43. Dēm q̄ iuocat nomē meū in gloriā meā creauit euz, vt .i. cognoscat bonitatē: r̄ cognoscēdo laudet eā. Et iō subdit apl̄s. In laudē gl̄ie gr̄e sue. i. vt cognoscat quātum deus sit laudādus r̄ gloriificādus. Nō dicit aut̄, in laudem iusticie. Nā iusticia ibi locū h̄z vbi iuenit̄ debitum vel ēt reddid̄. qd̄ aut̄ p̄destinat̄ ad vitā eternā nō est debitū vt dictum est, sed gr̄a pure gratis data. Nec solū dicit glorie: s̄ addit gratie q̄ si gloriose gr̄e q̄ est gr̄a in qua ostēdit̄ magnitudo gratie q̄ p̄sistit etiā in magnitudine glorie r̄ in modo dādī, qz nullis meritis p̄cedētib̄: sed adhuc i meritis existētib̄ eam dat. Unde Ro. 5. Lōmendat aut̄ deus suā charitatem in nobis, qm̄ si cū adhuc p̄tōres essem̄ xp̄us p̄ nobis mortuus est r̄. Et parū post. Cū inimici essem̄ reconciliati sum̄ deo. Patet ḡ q̄ p̄destinationis diuine nulla alia cā est nec esse pōt q̄ simplex dei volūtas. Un̄ p̄t̄ ē q̄ diuine volūtatis p̄destinantis nō ē alia rō q̄ diuina bonitas filijs cōicanda.

Lectio. II.

In qua gratificauit nos i dilecto filio suo in quo habem̄ redemptionē per sanguinē eius remissionē peccatorūz sc̄dm̄ diuinitias gratie eius.

¶ Hic ponit apl̄s quartū b̄nificium p̄stit. i. gr̄e. Circa qd̄ facit duo. P̄rio tāgit hui⁹ beneficij collationē. Sc̄do ostēdit p̄ferēdi modū r̄ cōditionē ibi. In quo habem̄ redēptionē r̄. Dicit ḡ p̄mo. Ego dico q̄ p̄destinati sum̄ in adoptionē filioz in laudē glorie gr̄e sue, r̄ dico gr̄az in qua gratificauit nos r̄. Circa qd̄ sciēdū ē q̄ idēz est aliqd̄ eē gratū alicui r̄ esse dilectū ei. Ille enī ē mihi gratus quem diligo. Cum ergo deus dilexerit nos ab eterno nā elegit nos ante mūdi constitutionē in charitate sicut dēn̄ ē, quomodo ergo in tēpore gratificauit: Et dicēdū ē q̄ illos quos ab eterno in seipso dilexit in tēpore: put sunt in naturis, p̄p̄ys gratificat r̄ illud qd̄m qd̄ ab eterno est factū nō ē, qd̄ vō in tēpore ē fieri d̄r. Unde dicit hic apl̄s. Gratificauit. i. gratos fecit q̄ sim̄ digni dilectiōe sua. i. Jo. 3. Videte qualē charitatem dederit nobis deus p̄r: vt filij dei nominemur r̄ simus. Cōstuenit aut̄ distingui duplex gr̄a. i. gratis data que sine meritis datur. Ro. ii. Si aut̄ gr̄a iaz nō est ex operib̄ alioquin gr̄a iam nō est gratia. Et gr̄a gratum faciēs q̄ nos facit deo gratos r̄ acceptos de qua d̄r b̄r. Notādū est aut̄ q̄ aliq̄ diligunt̄ p̄pter aliū: r̄ aliq̄ p̄ seip̄s. Cū enī aliq̄ multū diligo: diligo illū r̄ q̄qd̄ ad illum p̄tinet, nos autē a deo diligimur: sed nō p̄ nosip̄s, sed in eo q̄ p̄ seip̄sum dilectus ē patri. Et ideo apostolus addit. In dilecto filio p̄ quo. i. nos diligit in q̄tum sum̄ ei filies. Dilectio. n. fundat̄ sup̄ similitudine. Un̄ d̄r. Eccl̄ici. 13. Qē aial diligit sibi sile. Si

lius aut̄ ē p̄ nām suā filis patri. Et ideo p̄ncipaliter r̄ per se dilectus est. r̄ iō nāl̄iter r̄ excelētissimo mō est patris dilectus. Nos aut̄ sum̄ filij p̄ adoptionē in q̄tum. i. sum̄ cōfor mes filio eius. Et iō quādā participationē diuini amoris habem̄. Jo. 3. Pater diligit filiū r̄ oīa dedit in manu eius q̄ credit in filiū habet vitā eternā. Col. i. Transtulit nos in regnū filij dilectionis sue.

¶ Deinde cū dicit. In quo habem̄ redēptionē r̄. Ponit modū ipsius. Circa hoc autē duo facit. Quia p̄mo p̄ponit modū ex pte xp̄i. Sc̄do ex pte dei ibi. Sc̄dm̄ diuinitias gratie eius r̄. Ex pte xp̄i ponit duplicē modū. naz xp̄s p̄ duo nos gratificauit. Sūt. n. duo in nobis q̄ repugnāt gratificatiōi diuine. i. peccati macula r̄ pene noxa. Et sic mors repugnat vite: peccatū aut̄ repugnat iusticie: ita vt p̄ b̄ elō gati a dei similitudine deo grati nō essem̄. Sed p̄ xp̄m nos gratificauit. P̄mo qd̄ ablata pena. r̄ q̄m ad hoc dicit q̄ in xp̄o habem̄ redēptionē. i. a seruitute peccati. p̄. Pe. i. Nō. n. auro r̄ argēto redempti estis: sed p̄cioso sanguine r̄. apoc. 5. Redemisti nos deo in sanguine tuo. Sc̄do dicitur redempti: qz a seruitute in qua p̄ peccatū detinebamur: nec p̄ nos plene satisficere poteramus p̄ xp̄m liberati sum̄ qz moriēdo p̄ nobis satisficere deo patri r̄ sic abolita ē noxa culpe. Unde dicit. In remissionē peccatorū. Jo. i. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Luc. vlt. D̄portebat xp̄s pati r̄ resurgere a mortuis die tertia r̄ p̄dicari in noīe eius penitētiā r̄ remissionēz p̄tōz. ¶ Mōdus aut̄ ex pte dei ponit cū dicit. Sc̄dm̄ diuinitias r̄. Quasi dicat q̄ deus gratificans nos nō solū culpam remittit nobis: sed filius suū dedit q̄ p̄ nobis satisficere. fuit ex sup̄abū danti gr̄a qua voluit p̄ hoc honorē humane nāe p̄seruare dum quasi p̄ iusticiā homines a seruitute p̄cti r̄ mortis voluit liberare p̄ mortē filij sui. Et ideo dicit. Sc̄dm̄ diuinitias gratie eius. Quasi dicat. Hoc q̄ redempti sumus r̄ gratificati sumus p̄ satisfactionē filij eius fuit ex abūdātī gratia r̄ misericordia. put i meritis tribuit̄ misericordia r̄ misericordia. Dec aut̄ que dicta sunt p̄secuti sum̄ p̄m̄ expositionēz gl̄ose. q̄ qd̄m expōvidet̄ extorta. qz idēz p̄tinet in vno qd̄ in alio. Nam idēz est dictū elegit nos: r̄ p̄destinauit nos. Et idēz dicit̄ p̄ hoc q̄ dicit vt essemus sancti r̄ imaculati: r̄ per hoc q̄ dicit in adoptionē filioz. P̄pter qd̄ sciendum est q̄ est consuetudo apostoli. vt cum loquitur in aliqua difficili mā que imediate sequunt̄ sunt p̄missorum expositio. nec ē ibi inculcatio verbor̄: sed expositio. r̄ hūc modū seruat hic apl̄s. Unde seruato eodē verborū ponde re aliter a p̄ncipio diuidamus r̄ dicam̄ q̄ pars ista. Benedictus deus r̄. diuidit̄ p̄mo in tres ptes. qz apl̄s p̄mo redit gr̄arū actionēz ibi. Benedictus deus r̄. Sc̄do recitat oīum beneficior̄ simul largitiōē ibi. Qui benedixit nos in oī b̄ndictione spiritali r̄. Tertio ponit diuinorū beneficior̄ in speciali apertaz expressionē ibi. Sicut elegit r̄. Et hec diuidit̄ i duas partes. qz p̄mo b̄nificia distinet̄ exprimit. Sc̄do ea exponit ibi. Qui p̄destinauit nos r̄. Explicat at̄ b̄nificia. P̄mo quātū ad electiōēz Sc̄do q̄tuz ad ea q̄ sequunt̄ ibi. Ut essem̄ sancti r̄. Exponit aut̄ p̄mo de electiōe. Est enī duplex electio. i. presentis iusticie. Jo. 6. Nōne duodecim vos elegi: r̄ vnus ex vobis diabolus est. Et de hac apl̄s nō intendit hic qz ista non fuit ante mundi constitutionē. r̄ ideo statim manifestat de qua intelligit̄: quia. i. de eterna p̄destinationiōe p̄pter qd̄ dicit. P̄destinauit nos r̄. Et quia dixit i christo. i. vt christo essemus similes r̄ cōformes p̄m̄ q̄ adoptamur in filios. ideo subdit. In adoptionē filiozūm per iōsum christum. Docyero q̄ dixit. In charitate. exponit cūz dicit. In quo habemus redēptionē per sanguinēz ei⁹. Quasi dicat. Nos habemus r̄. Quod vero dicit. Et imma

Ad ephesios

culati exponit eū dicit. In remissione peccatorū. Hoc vero qđ dicit. In aspectu eius. exponit dicens. In laudez glorie gratie sue.

Clectio. III.

Que superabundauit in nobis in omni sapientia et prudentia: ut notum faceret nobis sacramentū voluntatis sue scđm beneplacitū eius quod propositum fuit in eo in dispensatione plenitudinis temporū instaurare omnia in xp̄o que in celis et que in terra sunt in ipso.

Conpositis beneficijs cōiter oib' collatis: hic apls ponit bñficia spāliter aplis collata. Diuidit autē hec pars in duas. qz p̄mo pponit bñficia singulariter apostolis collata. Secundo ostēdit cāz eoz ibi. (In quo et nos forte vocati sūt.) Circa primū tria facit. qz p̄mo pponit singularia apostolorū beneficia quātū ad excellētia sapiētie. Scđo q̄tum ad spālem reuelationē sacramēti absconditi ibi. (Ut notum faceret rē.) Tertio exponit qđ sit illō sacramētū ibi. (Secundū beneplacitū rē.) Dicit ḡ p̄mo. Dico qđ scđz diuitias gratie eius oēs fideles cōiter tam vos q̄ nos habemus redemptionē et remissionē peccatorū p sanguinē xp̄i. q̄ gdez gratia abundauit in nobis. i. abundantius fuit q̄ in alijs. Ex quo apparet temeritas illoz ut nō dicam erroz q aliquos sanctos presumpūt comparare aplis in gratia et glia. Mani feste. n. p̄z ex verbis istis q apli habēt grām maiore q̄ aliq aly sancti post xp̄m et virginē matrē. Si vō dicat alios sanctos tñ mereri posse q̄tum et apostoli meruerūt: et p̄ consequens tantā grātia habere. Dicēdū ē q bñ arguerēt si gratia p̄ meritis daret. qz si ita eēt iā nō esset grā ut d̄r Ro. ii. Et ideo sicut deus p̄ordinauit aliquos sanctos ad maiorem dignitatē: ita et abundantiore grām eis infudit: sicut xp̄o homini quē ad vnitatē persone assumpsit cōtulit grāz singularē. Et gloriozam virginē mariā quā in matrē elegit et quātū ad aiām: et q̄tum ad corpus grā impleuit. Et sic apostolos sicut ad singulārē dignitatē vocauit: ita et singularis gratie p̄uilegio dotauit: p̄pter qđ dicit apls Ro. 8. Nos ipsi p̄mitias spūs habētes. Hō. Tēpore p̄us et ceteris abundantius. Temerariū est ergo aliquē sanctū aplis comparare. Superabundauit ḡ grā dei in apostolis in oī sapiētia. Nam apostoli p̄positi sūt ecclesie sicut pastores. Jere. 3. Dabo vobis pastores scđz cor meū et pascēt vos sciētia et doctrina. Duo autē spectāt ad pastores. s. vt sint sublimes in cognitione diuinoy: et industry in actione religiōis. Nā subditi instrudi sunt in fide et ad hoc necessaria ē sapiētia q̄ ē cognitio diuinoy. et q̄tum ad hoc dicit. In oī sapiētia. Luc. 21. Ego dabo vobis os et sapiētia cui nō poterūt resistere nec contradicere oēs aduersarij vestri. Itē gubernādi sunt subditi in exteriorib': et ad h̄ necessaria est prudētia. Mat. 10. Estote ergo prudētes rē. Sic ḡ apparet bñficiū aploz quantum ad excellentiā sapiētie. **C** Sequit eoz bñficiū quātū ad excellētia reuelationis ibi. (Ut notū faceret sacramentum rē.) Quasi dicat. Sapiētia nostra nō ē vt sciam' naturas rez et syderū cursus et h̄: sed in solo xp̄o. p̄ cor. 2. Nō enī iudicauī me scire aliqd iter vos nisi xp̄m iesum rē. Un̄ hic dicit. Ut notū faceret sacramētū. i. sacru secretū. s. mysterium icarnationis qđ fuit ab initio absconditū. Cāz autē hui' sacramēti absconditi subdit dicēs. Volūtatis. Nā effectus futuri nō cognoscuntur nisi cognitis causis suis: sicut eclipsim futuram nō cognoscim' nisi cognoscēdo cāz eius. Cum ḡ cā mysterij icarnatiōis sit volūtās dei: qz p̄ nimia caritatē quā deus habuit ad hoies voluit incarnari. Jo. 3. Sic enīz deus dilexit mūdū vt filiū suū vnigenitūz daret. Volūtās autē dei occultissima ē. p̄ cor. 2. Que dei sunt ne-

mo nouit nisi spūs dei. Cā ergo incarnationis occulta fuit nisi qbus deus reuelauit p spūm sanctū sicut apls dicit. p̄ cor. 2. Dicit ḡ: vt notum faceret sacramētū. i. sacz secretum qđ ideo ē secretū: qz volūtatis sit. Mat. 11. Confiteor tibi dñe pater celi et terre qz abscondisti hec a sapientibus et prudentibus: et reuelasti ea paruulis. Itē col. 1. Mysterium qđ absconditū fuit a seculis et generatiōib'. nūc autē manifestatū est sanctis eius qbus voluit deus notas facere diuitias glorie sacramēti hui'. Quid autē sit hoc sacramētū exponit dicēs. Scđm beneplacitū rē. Que qđ sententia intricata est: et debet sic instrui. Ut notū faceret rē. Qđ gdez sacramētū est instaurare oia in xp̄o. i. p̄ xp̄s. Oia dico q̄ in celis et q̄ in terris sūt. Instaurare inq̄ in eo. s. xp̄o cū dispēsatiōe plenitudinis tēpoy. et hoc s̄z beneplacitū ei'. Ubi tria tangit. s. sacramēti cām: tēpoyis cōgruitatē. et sacramēti vtilitatem. Cām quodāmodo tāgit cū dicit. Scđm beneplacitūz. Licet autē q̄qd deo placet bonū sit: hoc tñ beneplacitū dei anthonomasice bonū d̄r. qz p̄ ipm ad p̄fectā fruitionē bonitatis perducimur. ps. Beneplacitū est domino sup timētes eū. Ro. 12. Ut probetis q̄ sit volūtās dei bona et beneplacens et perfecta. Cōgruitas tēpoyis fuit in dispēsatione plenitudinis. de qua d̄r Gal. 4. Ubi venit plenitudo tēpoyis misit deus filiū suū factūz ex muliere. Un̄ apls hic excludit questionē friuolā quā gētiles querere cōstituerūt. vt. n. dicit Job. 24. Ab oipotēte nō sunt abscondita tēpoyā. Un̄ sicut oia ordinat et dispēsāt: ita et tempora dispēsando: et accommodando ea effectib' quos p̄ducit scđm congruentiā eoz: sicut autē aly effectib' ab eo p̄ductis tēpoyā ordinata sunt: ita et certū tēpus p̄ordinauit ab eterno mysterio incarnationis. qđ qđ tēpus fm glo. exiēs fuit postq̄ hō cōuictus fuit de sua insipientia ante legē scriptā. dum. s. creaturas colebat vt creatorē: vt d̄r. Ro. 1. Dicētes se esse sapientes stulti facti sunt. Et de potentia per legē scriptam: quāz implere nō poterat: vt sic hoies aduentū xp̄i de sua sapientia et virtute nō presumētes nō cōtemnerēt: sed quasi infirmi et quodā modo ignari ipsum auidius affectarēt. **C** Et effectus hui' sacramēti est instaurare omnia. Nā in quātūz facta sunt p̄pter homines oia restaurari dicunt. Amos. 9. Suscitabo tabernaculum dauid qđ cecidit: et reedificabo aperturas muroz eius: et ea q̄ corruerant instaurabo. Oia inq̄ que in celis. id est angelos. nō qz p̄ angelis mortuoz sit xp̄s: sed qz redimēdo hominē reintegrat ruina angeloz ps. Implebit ruinas rē. Ubi cauendus est erroz origenis ne per hoc credamus angelos dānatos redimēdos esse p̄ xp̄m: vt ipse finxit. Et que in terris inq̄tum celestia terrenis pacificat. Col. 1. Pacificas p̄ sanguinez crucis eius sicut q̄ in terris: sicut q̄ in celis sūt. Qđ est itelligēdū quātū ad sufficiētia: et si omnia nō restaurantur quantū ad efficaciam.

Clectio. III.

In quo etiam nos sorte vocati sum' predestinati scđm propositū eius q̄ operatur omnia scđm consiliū voluntatis sue: vt simus in laudem glorie eius nos qui ante sperauimus in christo.

CSupra posuit apls abundantiam gratie quā ipse et aly apostoli a christo receperunt. ne autem crederet aliquis eos proprijs meritis eam recepisse: ideo consequenter ostēdit qđ gratis eam receperunt vocati a deo nō proprijs meritis. Diuiditur autem pars ista in tres. quia primo pponit gratuitam vocationem. Secundo voluntariam dei predestinationem ibi. (Predestinati scđm propositum eius rē.) Tertio vtriusq̄ sinez ibi. (Ut simus in laudē glie ei' rē.) Dicit ergo. Dixi qđ h̄s gratia superabundauit in nobis et qđ in christo omnia restaurata sunt. In quo etiaz. id est p̄ que

christum nos sorte sumus vocati. id est non nostris meritis sed diuina electione. Col. i. Gratias agētes deo et patri qui dignos nos fecit in parte sortis sanctorum in lumine etc. ps. In manibus tuis sortes mee. Ad huius autem intellectum sciendum est quod multa sunt iter homines que fortuita videntur et contingunt: que tamen sunt secundum diuinam prudentiam ordinata. Sors nihil aliud est quam exquisitio prudentie diuine de aliquo contingenti et humano. Unde augustinus super illud ps. In manibus tuis sortes mee. dicit quod sors non est aliquid malum: sed in rebus dubiis diuinam exquirens voluntatem. Est autem in sortibus triplex peccatum vitandum. Primum quod est superstitionis. nam omnia vana et illicita religio superstitio est. Tunc ergo in sortibus scurriliter peccatum illicitum superstitionis quoniam in eis inueniuntur aliquid pactum cum demonibus. Unde dicitur. Ezechiel. 21. Stetit rex babilonis in biuio. in capite duarum viarum diuinationem querens. amiscens sagittas iterum rogauit ydola. extra. Consultauit. Comiscere enim sagittas ad sortilegium pertinet: et interrogare ad superstitionem. Et ibi sortilegium damnatur inter peccata ad superstitionem pertinentia. Secundo vitandum est peccatum tentationis dei. nam quoad diuinitatem se homo aliquid potest facere et scire quod debeat facere. si tunc a deo sorte vel aliquo alio tali explorat quod facere debeat deum tentat. Quando autem necessitas imminet neque ipse per seipsum iuuari potest: tunc licite a deo inquirat quod facere debeat. z. Paral. 20. Cum ignorarem quod agere debeam: hoc solum habemus residuum ut oculos nostros dirigamus ad te. Tertio vitandum est peccatum vanitatis: quod fit si de inutilibus et impertinentibus ad nos inquiramus: puta de futuris contingentiis. Unde dicitur Act. i. Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater potest in sua potestate. Potest ergo sors hoc triplex sors accipi. scilicet quodam diuisoria. quodam consultoria. quodam diuinatoria. Diuisoria est cum aliqui diuidentes hereditatem et concordare non valentes mittunt sortes. puta anulū vel quartam: vel aliquid tale dicentes: ille cuiusque euenerit habebit partem istam in hereditate. Et huiusmodi sortes possunt mitti licite. Prout. 18. Contra dictiones comprimit sors: et iter potentes quoque dyudicat. id est iter volentes diuidere. Consultoria autem fit quoniam quis dubitans quod facere debeat consultat deum mittens sortes. Ione. i. dicitur. Quoniam superuenit tempestas illa in mari consultauerunt deum sorte mittentes. ut scirent cuius peccato tempestas illa venisset. Et hic modus licitus est maxime in necessitatibus et in electionibus potestatis secularium. Unde faciunt rotulos de cera in quorum quibusdam ponunt aliquas cartas et in quibusdam non: quos bussulos vocant. ut illi quibus veniunt bussoli cum cartis habeant voces in electione. Sed hoc ante aduentum spiritus sancti apostoli fecerunt etiam in electione spirituali. Act. i. quoniam sors cecidit super mathiam. sed hoc post aduentum spiritus sancti amplius non licet in predictis electionibus. quia hoc faciendum iniuriarum spiritui sancto. Credendum est enim quod spiritus sanctus puidet ecclesie sue de bonis pastoribus. Unum post aduentum spiritus sancti quoniam apostoli elegerunt septem diaconos non miserunt sortes. Et ideo in nulla electione ecclesiastica hoc modo licet. Diuinatoria autem sors est inquisitio de futuris soli diuine cognitioni refulnatis. Et hec semper habet vanitatem admixtam: nec potest sine vicio curiositatis fieri. Quia ergo sors nihil aliud est quam inquisitio rerum que ex diuina voluntate fiunt: gratia autem eius ex sola diuina voluntate dependet. Inde est quod gratia diuine electionis dicitur sors: quia deus per modum sortis secundum occultam prudentiam non ex alicuius meritis per gratiam internam vocat.

Deinde cum dicitur. (Predestinati etc.) ponit voluntariam dei predestinationem de qua dicitur. Ro. 8. Quos predestinauit hos et vocauit. Cuius quidem predestinationis ratio non sunt merita nostra: sed mera dei voluntas. propter quod subdit. Secundum propositum eius. Ro. 8. Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum sicut secundum propositum vocati

sunt sancti. Et autem secundum propositum predestinauerit probatur. quia non solum hoc: sed et omnia alia que deus facit operatur secundum consilium voluntatis sue. ps. Omnia quecumque voluit dominus fecit. Esa. 46. Consilium meum stabit et omnis voluntas mea fiet. Non autem dicitur secundum voluntatem: ne credas quod sit irrationabilis. sed secundum consilium id est secundum voluntatem suam que est ex ratione. non secundum quod ratio ipso: tunc discursum: sed secundum quod designat certam et deliberatam voluntatem. Ultimo autem tangit finem vtriusque. scilicet predestinationis et vocatiōis. scilicet laudem dei. Unde dicitur. Ut simus in laudem glorie eius: nos qui ante sperauimus in christo: et per nos qui credimus in christo laudem gloria dei. Esa. 55. Montes et colles cantabunt coram vobis laudem. Laus autem glorie dei: ut dicit Ambrosius. est cum multi acgruuntur ad fidem. sicut gloria medici est cum multos acquirat et curat. Ecc. 2. Qui timetis dominum sperate in illum et in oblatione veniet vobis misericordia.

Lectio.

V.

In quo et vos cum audiuissetis verbum veritatis euangelium salutis vestre in quo et credentes signati estis spiritu promissionis sancto qui est pignus hereditatis nostre in redemptionem acquisitionis in laudem glorie ipsius.

Postquam enarrauit apostolus beneficia collata cōiter oibus fidelibus et exhibita specialiter apostolis: hic autem enumerat beneficia ipsis ephesens collata. Diuidit autem pars ista in duas: quia primo proponit beneficia eis exhibita. Secundo insinuat affectum suum ex ipsis beneficiis excitatum ibi. (Propterea et ego audiens etc.) Prima iterum in tres diuidit scilicet tria beneficia eis exhibita. quia primo proponit beneficium predicationis. Secundo beneficium conversionis ad fidem ibi. (In quo et credentes signati estis etc.) Tertio beneficium iustificationis ibi. (Signati estis etc.) Dicit ergo quantum ad primum. In quo. scilicet christo et vos cum audiuissetis. id est cuius beneficio et virtute audiuissetis verbum predicationis in quantum ipse christus ad vos predicatores misit. Ro. 10. Quomodo audiet sine predicatore. quomodo vero predicabunt nisi mittantur. Item eodem infra. Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum dei. Ergo beneficio audiunt quod predicatores eis mittit. Luc. 11. Beati qui audiunt verbum dei et custodiunt illud. Hoc verbum predicationis tripliciter commendat apostolus. Primo a veritate cum dicit. Verbum veritatis. Quippe quia accipit originem a christo de quo dicitur Joannis. 17. Sermo tuus veritas est. Iacobi 1. Voluntarie genuit nos verbo veritatis sue. Secundo quia est annuntiatio bona. Unde dicit. Euangelium: quod quidem annunciat summum bonum et vitam eternam. et antonomastice verbis fidei euangelium dicitur quasi annuntiatio summi boni. Esa. 52. Quia pulchri pedes annunciantis et predicantis pacem annunciantis bonum predicantis salutem. Eod. 41. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas syon. Et hoc est quantum ad futura bona. Tertio describitur quantum ad bona presentia quia saluat. Unum dicit. (Salutis nostre). id est quod creditum dat salutem. Ro. 1. Non enim erubescit euangelium. virtus enim dei est in salutem omni credenti. i. corinthi. 15. Notum autem vobis facio fratres euangelium quod predicatum vobis: quod et accepistis: in quo et statis: per quod et saluamini. Quantum autem ad beneficium conversionis ad fidem dicit. In quo. scilicet christo. id est in cuius operatione vos credentes signati estis. Quod quidem beneficium ideo ponitur fidei: quia fides necessaria est audientibus. Frustra enim quis audiret verbum veritatis si non crederet. Et ipsum credere est per christum. infra. 2. Gratia enim saluati estis per fidem. Et hoc non ex vobis. donum enim dei est. Quantum vero ad beneficium iustificationis dicit.

Ad ephesios

(Signati estis.) Et hoc per spiritum sanctum qui datus est vobis: de quo dicit tria. scilicet quod est signum. et quod est spiritus promissionis et quod est pignus hereditatis. Signum quidem est in quantum per eum infunditur caritas in cordibus nostris: quod distinguimur ab his qui non sunt filii dei. et quantum ad hoc dicit. Signati estis. id est. diuisi a grege dyaboli. infra. 4. Nolite consortare spiritum sanctum dei in quo signati estis etc. Sicut. n. homines gregibus suis apponunt signum ab alijs distinguant: ita dominus gregem suum. id est. populum spirituali signo voluit signari. Dominus autem populum peculiarem habuit: in veteri quidem testamento in deos. Ezechiel. 34. Vos autem greges mei greges pascue mee homines estis. Unde. ps. Nos autem populus eius et oves pascue eius. Sed quia hic grex in pascuis corporalibus pascebat. scilicet in doctrina corporali et in bonis temporalibus. Esa. i. Si volueritis et audieritis me bona terre comedetis. ideo enim dominus corporaliter signo. scilicet circumcisionis ab alijs separauit et distinguit. Beati. i. 7. Erigit pactum meum in carne vestra. Prius autem dicitur. Circumcidetis carnem propter signum vestri ut sit signum federis inter me et vos. In nouo autem testamento grex habuit populum christianum. propter petri. 2. Conuersi estis nunc ad pastores et episcopos aliarum vestrarum. Io. io. Quis me vocem meam audient etc. Sed grex iste pascebat in pascuis spiritualibus bonis. ideo enim signo spirituali ab alijs dominus distinguit: hoc autem est spiritus sanctus: per quem illi qui christi sunt distinguuntur ab alijs qui non sunt eius. nunc autem spiritus sanctus amor est. ergo tunc spiritus sanctus datur alicui: quoniam efficitur amator dei et proximi. Rom. 5. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum etc. Signum ergo distinctionis est caritas quae est a spiritu sancto Io. 13. In hoc cognoscet omnes qui mei discipuli estis si dilectionem habueritis adiuices. Spiritus ergo sanctus est quo signamur. Spiritus vero promissionis dicitur duplici ratione. Primo quia promissus est fidelibus. Ezechiel. 36. Spiritum novum ponam in medio vestri. Et ezechielis. 37. Dabo vobis spiritum novum. Secundo quia datur cum quadam promissione. ex h. n. ipso quod datur nobis efficitur filii dei. Nam per spiritum sanctum efficitur vnum cum christo. Ro. 8. Signum autem spiritus dei non habet hic non est eius. et per spiritum sanctum efficitur filii dei adoptiuum ex quo habemus promissionem hereditatis eterne: quia si filii et heredes. Ro. 8. Tertio dicitur pignus in quantum facit certitudinem de promissa hereditate. Nam spiritus sanctus in quantum adoptat in filios dei est spiritus promissionis: et ipsemet est signum promissionis adipiscende. Sed ut dicitur in glo. Alia littera habet qui est arra hereditatis. et forte melius: quia pignus est aliquid a re pro qua datur et redditur postquam ille qui pignus recepit rem sibi debitam habet. Arra autem non est aliud a re pro qua datur nec redditur quia datur de ipso precio quod non est auferendum sed plenitudo. Deus autem dedit nobis caritatem tanquam pignus per spiritum sanctum qui est spiritus veritatis et dilectionis. Et ideo hoc non est aliud quam quedam particularis et imperfecta participatio diuine caritatis et dilectionis. Que quidem non est auferenda sed perficienda. ideo magis proprie dicitur arra quam pignus. tamen potest nihilominus et pignus dici. Nam per spiritum sanctum deus nobis diuersa dona largitur. quorum quedam manent in patria ut caritas quae nunquam excidit. i. corinth. 13. Quedam vero propter sui imperfectioem non manent sicut fides et spes que euacuabuntur ut ibidem dicitur. Sic ergo spiritus sanctus dicitur arra per respectum ad ea quae manent: pignus vero per respectum ad ea quae euacuabuntur. Ad quod autem signati sumus subdit dicens. In redemptione. Nam si aliquis de nouo aliquid aialia acquireret et adderet gregi suo imponeret eis signa acquisitionis illius. christus autem acquisiuit populum ex gentibus. Io. io. Alias oves habeo quae non sunt ex h. ouili et illas oportet me adducere etc. Et ideo ipsemet est signum acquisitionis propter petri. 2. Mens sancta populus acquisitionis. Act. 20. Quia acquisiuit sanguine suo. Sed quia christus acquisiuit populum istum non sic

quod nunquam fuerit suus: sed quia aliquis fuerat suus et opprimebatur a seruitute dyaboli in qua peccando se redemit. ideo non dicit simpliciter acquisiuit. sed addit in redemptione. Quasi dicat. Non simpliciter de nouo acquisiuit: sed quasi a seruitute dyaboli pro sanguine eius redemptus. propter petri. 1. Non corruptibilibus auro et argento redempti estis etc. Acquisiuit ergo christus nos redimendo: non quod accrescat ideo aliquid deo: quia bonorum nostrorum non indiget. Job 35. Si iuste egeris quid donabis ei: aut quid de manu tua recipiet. Ad quod autem acquisiuit nos christus subdit. In laudem glorie ipsius. id est ut ipse deus laudetur. Esa. 43. Qui inuocat nomen meum in gloriam meam creauit eum.

Lectio.

VI.

Propterea et ego audiens fidem vestram que est in christo iesu: et dilectionem in omnes sanctos: non cesso gratias agens pro vobis memoriam vestri faciens in orationibus meis: ut deus domini nostri iesu christi pater glorie det vobis spiritum sapientie et reuelationis in agnitione eius. illuminatos oculos cordis vestri: ut sciatis que sit spes vocationis eius et que diuitie glorie hereditatis eius in sanctis et que sit superueniens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus.

Postquam enumerauit apostolus beneficia ephesios collata pro christo: hic ostendit quod affectus suus creuit ad eos. Diuiditur autem hec pars in tres partes. quia primo promittit bonorum quae audiunt de eis memoratio. Secundo de perceptis beneficijs gratiarum debita actio ibi. (Non cesso gratias agens etc.) Tertio subditur pro futuris beneficijs eius oratio ibi. (Memoriam vestri faciens etc.) Bona autem quae de eis audiunt sunt duo. Unus quo ordinantur ad deum: et hoc est fides. et quantum ad hoc dicit. (Et propterea. et ego audiens fidem vestram quae est in christo iesu.) quae quidem facit habitare deum in homine. infra. 3. Habitare christum pro fide in cordibus vestris. Item corda purificat. Act. 15. Fide purificas corda eorum. Item sine lege iustificat. Ro. 3. Arbitramur iustificari homines pro fide sine operibus legis. Secundum quo ordinantur ad proximum et hoc est dilectio. et quantum ad hoc dicit. Et dilectionem. id est. opera caritatis. quae quidem dilectio est spirituale signum quod homo sit discipulus christi. Io. 13. In hoc cognoscent omnes qui mei estis discipuli si dilectionem etc. Et ibidem. Mandatum nouum do vobis ut diligatis inuicem etc. Dilectionem dico in omnes sanctos. Nam omnes quos ex caritate diligimus debemus eos diligere: vel ideo quia sancti sunt vel ut sancti sint. Gal. 6. vlt. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domesticos fidei etc.

Deinde cum dicit. (Non cesso etc.) agit apostolus gratias de bonis et beneficijs huiusmodi auditis dicens. Non cesso gratias agens etc. Contra. quia non semper poterat continere pro eis gratias agere. Respondeo. apostolus dicit non cesso. id est. horis debitis. vel non cesso quia affectus gratias agendi pro vobis sine cessatione habitualiter est in me. Col. 1. Non cessam pro vobis orantes et postulantes etc. Ro. 1. Sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.

Consequenter orat apostolus pro beneficijs eis in futurum concedendis et quantum ad hoc dicit. Memoriam vestri faciens etc. Et hec diuiditur in tres. quia primo proponit quae eis petit. Secundo exponit ea ibi. (In agnitione eius etc.) Tertio ostendit exemplar et formam illorum ibi. (Secundum operationem potentie etc.) Dicit ergo quantum ad primum. Non solum gratias ago quantum ad beneficia praeterita que recepistis. et quantum ad bona audita de vobis. sed etiam oro ut omnino in futurum accrescant. memoriam vestri faciens in orationibus meis pro his. scilicet ut deus domini nostri iesu

Christi pater glorie etc. ¶ Ubi sciendum quod dicitur in scripturis quod deus et homo est. Et in quantum homo est deus habet cum sit compositus ex anima et corpore: quorum utriusque cum sint creature compositus deum habere. Item autem quod deus est pater habet. Jo. 20. Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum: deum meum et deum vestrum. Sicut et factus est deus et gloria patris. Heb. 1. Qui cum sit splendor glorie etc. Et gloria nostra: quia ipse est vita eterna. z. Jo. vlt. Simus in vero filio eius: hic est verus deus et vita eterna. Sic ergo dicitur ut deus domini nostri iesu christi. Item quod est homo et pater glorie. s. christi quod est gloria eius. Prover. 23. Gloria patris filii sapientis etc. Et glorie nostre in quantum datur omnibus gloriam.

¶ Deinde cum dicitur. (De vobis etc.) Ponit ea que petit que sunt duo. Ubi sciendum est quod quedam sunt dona communia omnibus sanctis. s. illa que sunt necessaria ad salutem: ut fides spes charitas: et hec habebant ut iam patet. Alia autem sunt dona specialia et quantum ad hoc per eis oratur: primo quod per dono sapientie: et quantum ad hoc dicitur. (Ut det vobis spiritum sapientie) que nullus potest dare nisi deus. Sapi. 9. Sensus autem tuus quasi sciet: nisi tu dederis sapientiam et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis. Secundo oratur per dono intellectus: et hoc consistit in revelatio spiritualium secretorum: per quod dicitur. Et revelatio nis que est a solo deo est. Daniel. 2. Est deus in celis revelans mysteria. ¶ Exponit autem que sunt ista que petit: et primo quod pertinet ad donum sapientie. Secundo quod pertinet ad donum intellectus ibi. (Ut sciatis que sit spes etc.) Ad donum autem sapientie pertinet cognitio divinorum. Ut petere donum sapientie est petere quod habeat cognitionem dei. Et hoc petit ibi. (In agnitione dei etc.) Quasi dicat. Hoc peto ut per spiritum sapientie habeatis illuminatos oculos cordis vestri in agnitionem. s. clarioris eius. s. dei. ps. Illumina oculos meos etc. Hoc est contra eos qui habent oculos illuminatos tamen ad temporalia cognoscenda cum magis tamen sit necessarium et est gloriosum cognoscere deum. Jere. 9. Non gloriatur sapiens in sapientia sua: et non gloriatur dives in divitiis suis: sed in hoc gloriatur qui gloriatur scire et nosce me. Ad donum autem intellectus tria pertinentia ponit. Unum quantum ad statum presentem: et duo quantum ad futurum. Ad statum vero presentem pertinet spes que est necessaria ad salutem. Ro. 8. Spe. n. salvi facti sumus etc. et quantum ad hoc dicitur. Ut sciatis que. i. quanta sit spes vocationis eius. i. virtus spei: et de quanta re sit. Que quidem est maxima est: quod est maximis. per me Petri. i. Regeneravit nos in spem viam per resurrectionem iesu christi ex mortuis etc. Et maxima virtutum. Heb. 6. Fortissimum solatium habeamus quod fugimus ad tenendam propositam spem: quia sicut anchoram habemus anime etc. Sed quia ea que speramus sunt de futura vita: id est alia duo pertinent ad vitam futuram: vnum quod pertinet ad omnes iustos comiter: quod est premium essentiale. Et quantum ad hoc dicitur. (Et que divitie glorie etc.) Ubi ponit quatuor ad illa dona pertinentia. Primum est quod sunt copiosissima: et quantum ad hoc dicitur. (Divitie.) Prover. 1. Abundantia profertur terrore malorum sublato. ps. Gloria et divitie in domo eius etc. Prover. 8. Mecum sunt divitie et gloria etc. Secundo quod sunt clarissima. Et quantum ad hoc dicitur. (Glorie.) Ro. 2. Gloria autem et honor et pax operanti bonum etc. Tertio quod sunt stabilissima et quantum ad hoc dicitur. (Hereditatis.) Ea. n. que hereditaria sunt stabiliter possidentur. Ecc. 1. 31. Stabilita sunt bona illius in domino. ps. Dominus pars hereditatis mee et calicis etc. Quarto quod erunt intima. Et quantum ad hoc dicitur. (In sanctis.) Ro. 8. Non sunt indignae passionibus huius temporis etc. scilicet corinth. 4. supra modum in sublimitate glorie pondus operatur in nobis. Aliud quod ponit pertinet ad futuram gloriam est quod specialiter pertinet ad apostolos. Ubi dicitur. (Et que sit) supple sciatis supereminens magnitudo virtutis eius. s. i. bonis. Quasi dicat. Licet omnibus sanctis abundanter divitias glorie tribuat: supereminens tamen tribuet apostolis. Magnitudo. n. virtutis ostendit

in effectu. Ubi quanto magis effectus virtutis divine in aliquo invenitur: tanto ibi virtus divina maior ostendit: s. i. seipsa sit una et indivisa. Et id quod maior effectus virtutis divine est in apostolis: id est magnitudo virtutis erit in eis. Et quod maior sit in eis effectus ostendit subdens. Qui credidimus. i. g. sumus primitie creditum. scilicet corinth. 4. Nos credidimus per quod et loquimur scientes quod ille qui suscitavit iesum et nos cum iesu suscitabit: per quod dicebat. z. thi. i. Scio cui credidi et certus sum etc. Idem illi inter vos per quos alii instructi sunt et vocati ad fidem: sicut doctores preeminetius promerentur: quia ut dicitur in glo. quoddam incrementum glorie habebunt summi doctores ultra illud quod comiter omnes habebunt: per quod Danie. 12. docti assimilantur splendori firmamenti: sed doctores assimilantur stellis. Qui autem docti fuerint quasi splendor firmamenti: et qui ad iusticiam erudiunt multos quasi stelle in perpetuas eternitates.

Lectio

VII.

Secundum operationem potentie virtutis eius quae operatus est in christo suscitans illum a mortuis et constituens ad dexteram suam in cele-

stibus super omnem principatum et potestatem et virtutem et dominationes et omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo: sed etiam in futuro.

¶ Enumeratis beneficis que apostolus proferenda optat ephesius in futuro: hic sequenter ponit formam et exemplar. Sicut autem vita christi est forma et exemplar iusticie nostre: ita et gloria et exaltatio christi est forma et exemplar glorie et exaltationis nostre. Idem hic apostolus duo facit: quia primo proponit formam exaltationis beneficium et donorum in generali. Secundo manifestat eam in speciali ibi. (Suscitans illum a mortuis etc.) Formam autem et exemplar operationis divine in nos est operatio divina in christo. Et quantum ad hoc dicitur. (Secundum operationem) .i. ad similitudinem operationis potentie virtutis eius. i. virtutis se potentie dei quam operatus est in christo exaltans caput illud supple ita virtuose operabitur in nobis. phil. 3. Salvatores expectamus dominum nostrum iesum christum: qui reformabit corpus humilitatis nostre etc. Nos autem exaltari ad similitudinem exaltationis christi frequenter legimus in scriptura. Ro. 8. Si operamur et glorificemur. Item Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici et sedi cum patre meo in throno eius.

¶ Consequenter explicat formam et exemplar in speciali: manifestans ea que pertinent ad exaltationem christi. loquendo de christo in quantum est homo dicens. (Suscitans illum etc.) Circa quod tria beneficium ponit exaltationis christi. Primum est transitus de morte ad vitam: et quantum ad hoc dicitur. Suscitans illum a mortuis. Secundum est exaltatio ad gloriam altissimam: et quantum ad hoc dicitur. (Constitues illum ad dexteram suam.) Tertium est sublimatio ad potentiam maximam: et quantum ad hoc dicitur. (Et omnia subiecit sub pedibus eius.) Dicit ergo quantum ad primum: dico quod hoc erit. factus est operatio qua operatus est in christo. s. deus per eadem virtute quam habet cum christo. Ubi et ipse christus seipsum resuscitavit et deus per eum resuscitavit. Ro. 8. Si spiritus eius qui suscitavit iesum a mortuis habitat in vobis: qui suscitavit iesum a mortuis vivificabit et mortalia corpora vestra. Quartum vero ad secundum dicitur. (Constitues illum etc.) Que quidem celsitudo glorie potest tripliciter considerari. s. per comparationem ad deum: per comparationem ad corporales creaturas: et per comparationem ad creaturas spirituales. Si ergo consideret per comparationem ad deum: sic constitutus est ad dexteram suam: que quidem dextera non est intelligenda per corporalis quia ut dicitur Jo. 4. Spiritus est deus: s. metaphoricè dicitur: ut sicut

Ad Ephesios

p dexterā intelligit nobilioz et virtuosior ps hois: ita cuz dicimus xpm iesum constitutum ad dexterā dei intelligatur. fm humanitatē constitutus in potioribus bonis patris: et fm diuinitatē intelligat eqlis patri. Unde ps. Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis etc. Itē marci vlti. Et dñs qdē iesus postq locutus ē eis assumptus ē i celū et sedet ad dexterā dei. In cōparatōe vō ad corporales creaturas dicit in celestibus. Nā corpora celestia tenēt supremum locū in cōparatiōe ad alia corpora: infra. 4. Qui descendit ipse ē: et ascendit sup oēs celos. In cōparatiōe vō ad spirituales creaturas. Primo specialr. Scdo cōtum ad oia cōiter ibi. (Et sup omne nomē etc.) C A hoz at intelligētiā sciēdum ē q nouē sunt ordines angeloz: quoz quatuor apls tāgit hic: qdē sunt medij. Nā supra eos sunt tres superiores. s. throni cherubin et seraphin. Sub eis aut sunt duo inferiores. s. archangeli et angeli. Qui qdē nouē ordines distinguuntur i tres hierarchias. i. sacros pncipatus. In quaz qualibet assignant tres ordines: sed i assignatiōe ordinū hierarchie pme ueniūt oēs doctores in hoc. s. q supremus ordo ipsius sit seraphin: scdus cherubin. tertius throni. In assignatiōe vō ordinūz aliaz duarū hierarchiaz. s. medie et ifime discordāt dionysius et Gregorius. Nā dionysius in supremo ordie medie hierarchie ponit dñationes. In scdo virtutes. In tertio potestates descendēdo. In supremo vō ordine ifime hierarchie posuit pncipatus. In scdo archangelos. In tertio angelos. Et hec assignatio ordinūz concordat lre pñenti. Nam apls ascendēdo incipit a supremo ifime hierarchie: q ē septim⁹. Gregorius aut aliter ordinat: qz ponit principat⁹ in medio dñationū et potestatu: qd ptinet ad 2^m ordinem medie hierarchie: virtutes vō pōit i medio potestatu et archangeloz qd ptinet ad supremū ordinē ifime hierarchie. Et hec assignatio ē fulcimentū hz ex vbis apostoli. Col. 3. Ubi dicit. Siue throni siue dñationes siue pncipatus siue potestates: vbi illos ordines enumerat descendēdo. Sed reseruatā ordinatiōe gregoz viqueq legamus epistolā ad col. ad pñens viā dionysij magis cōpetētē pñti lre psequemur. C Ad cuius intellectū sciēdum ē q pōt considerari tripliciter ordo rez. Primo qdē fm q sunt i pma oium cā. s. in deo. Scdo vō fm q sunt i causis vniuersalibus. Tertio fm determinationem ad spales effectus: et qz oia q fiūt in creaturis ministrant p angelos: iō s3 triplicē acceptiōe ordinis rez distinguuntur tres angelice hierarchie: ad quaz vnā ptinet accipere rōnes rez in ipso rez vertice. s. deo: ad aliā vō ptinet accipere rōnes rez in causis vniuersalibus: ad aliā vō i pncipis effectibus. Nā qto mētes angelice sunt superiores: tāto diuinā illuminationē in maiori vniuersalitate recipiunt. Et iō ad supremā hierarchiā ptinet administratio rez in cōparatione ad deū. Propter qd ordines hierarchie istius denominant p cōparationē ad deuz: qz seraphin dicunt ardētes: et vniti deo p amorē. Cherubin vō qsi lucētes in qstū supeminēter diuina secreta cognoscūt. Throni vō in qstūz in eis de sua iudicia exercet. De istis tribus ordinibus nullā facit hic apls mētiōe. Ad mediā hierarchiā ptinet rez administratio p cōparatiōem ad causas vniuersales. Vñ denoiant ordies hierarchie illius noibus ad potestātē ptinētibus cū cause vniuersales sint virtute et potestate in inferioribus et particularibus. Ad potestates aut q hñt vniuersale regimē tripartit. Primo q sit aliq p imperiū dirigens. Scdo q sint aliq q impedimēta executionis repellāt. Tertio q sint aliq q ordinēt qualiter alij imperiū exequant. Hoz aut pmo ptinet ad dominationes q vt dicit dionysius sunt libere ab omni subiectiōe nec ad exteriora mittunt: sed

eis q mittūt imperāt. Scdm vō ptinet ad virtutes q p bēt facultatē ad iperū implēdū. Tertiu vō ptinet ad potestates iperū exequētes. Ad infimaz aut hierarchiam ptinet administratio rez in cōparatiōe ad spales effect⁹: vñ noibus ad eos ptinētibus nūcupant. Vñ angeli dicūt illi q exequūtur ea q ptinēt ad salutē singuloz. Archangelū vō q exequūtur ea q ptinēt ad salutē et vtilitatē magnoz. Principatus vō dicunt illi q presunt singulis p uincijs. C His g expositis xps sup oēs est. De his vō q tuoz apls spales mētiōe facit. Cuius rō ē: qz hoz quatuor ordinū noia a dignitate iponūtur: et qz agit de dignitate xpi: iō hic spaliter eos noiat vt ostēdat xpm oēs dignitatē creatam excedere.

C Lōsequēter cū dicit. (Et oē nomē qd noiat etc.) ostēdit xpm exaltatū eē cōiter supra oēm creaturā spūalē. dixerat. n. supra xpm eē exaltatus sup oēs creaturas spūales: q a ptate denominantur. Sed qz pter illos angeloz ordines i sacra scriptura quidā alij ordines celestiu spūuz ueniunt. s. seraphin. Esaie. 6. Et cherubin. Ezech. io. 7. ii. 7. 4. i. et throni in ps. Et de istis nō fecerat mētiōe: ideo ostēdit xpm. fm q hō supra oēs hō ordines eē exaltatus: pp qd subiūgit dices. (Et sup oē nomē etc.) id est nō solū sup pncipatus: s3 sup oē nominabile. C Sciēdus ē. n. q nomē imponit ad cognoscēdū rē: vñ et significat rei substantiā: cū significatū nois sit diffinitiuā rō rei. Cū g dicit. (Et oē nomē qd noiat dat intelligere q exaltat⁹ ē supra oēm substantiā: de qua pōt haberi noticia et noie cōprehēdi. Qd dico vt excludat substantiā diuinitatis q incōprehēnsibilis ē. Vñ glo. dicit. (Supra oē nomē). i. noiabile. Et ne intelligat q sit supra nomē dei: iō subdit. Qd noiatur. Nā maiestas diuina nullo noie cludi vel noiar potest. Addit aut nō solū i hoc seculo: s3 et i futuro: qz multa fiūt i hoc seculo q noticia cōprehēdimus et noiam⁹: quedam tñ sunt in futuro seculo que hic cōprehēdi nō pñt: nec et nominari: qz vt dicitur. prime cor. 13. Ex parte cognoscimus et ex parte pphetam⁹. Noiant tñ hec a beatis q sunt i futuro seculo. Hō aut sunt de qbus dicit apostolus. scde cor. 12. q audiuit archana vba que nō licz hōmini loqui. Et tñ sup hec oia exaltatus est christ⁹. Phil. 2. Dedit illi nomē quod est super omne nomē.

Lectio.

VIII.

Et omnia subiecit sub pedib⁹ ei⁹: et ipm dedit caput supra oēs ecclias q est corpus ipsius et plenitudo ei⁹ q oia in oibus adimpletur.

C Supra egit apls de exaltatione xpi et qstū ad ei⁹ trāsfitū de morte ad vitā i illa particula. (Suscitās illū etc.) et d eius exaltatiōe ad gloriā altissimā: in illa pricula. Et constitues ad dexterā etc. hic agit de eius exaltatiōe qstū ad ptatēz maximā. Circa qd duo facit: qz pmo agit d xpi ptatē respectu totius creature. Scdo d eius ptatē respectu ecclesie ibi. (Et ipm dedit etc.) Dicit g q respectu totius creature hz vniuersales potestates: qz oia subiecit. s. deus p sub pedibus eius. C Ubi sciēdū ē q hoc quod dicit. (Sub pedibus) pōt accipi duplr. Uno mō vt sit locutio figuratiua et similitudinaria: vt. s. p hoc deē itel ligi q ois creatura totaliter est subiecta ptati xpi. Illud enim ē a nobis oino subiectū qd pedibus calcam⁹. Et de ista potestate dñi Mat. vlt. Data est mihi ois ptas i celo et in terra. Heb. 2. in eo enī q ei oia subyciunt nihil dimisit non subiectū ei. Alio mō vt sit locutio metaphozica. Nā p pedes intelligit infima ps corporis: p caput vō suprema. Licet aut i xpo diuinitas et humanitas nō habeat rationē partis: tñ diuinitas que ē supremus in xpo

intelligit p caput. p me cor. ii. Caput vō xpi deus: huma-
nitas vero q̄ infima ē intelligit p pedes. ps. Adorabimus
i loco vbi steterunt pedes eius. Est ḡ sensus q̄ oia creata
nō solū subiecit p̄ xpo in q̄tum ē deus cui ab eterno oia
sunt subiecta: s̄ et humanitati ei? Aduertēdū ē aut̄ hic
q̄ xpo subyiciunt aliqua dupl̄: q̄ q̄dā volūtariē: q̄ q̄dā
inuoluntariē. Hoc aut̄ origines nō intelligēs sumpsit ex
hoc vbo apli occasione erroris dicēs. (Oia q̄ subyiciū-
tur xpo p̄cipat salutē: q̄ ipse est vā salus. Et iō dixit q̄
oēs demones r̄ dānati aliqñ saluabunt vt subyiciāt sub
pedibus xpi: hoc aut̄ ē p̄tra sniam dñi. Mat. 25. Discedi
te a me maledicti i ignē eternū q̄ paratus est diabolo et
angelis eius: r̄ cludit in fine capituli. Ibi t̄ bi in suppli-
ciū eternū. Dicēdū ē ḡ q̄ oia subiecit sub pedib⁹ eius: s̄
q̄dā volūtariē tāq̄ saluatori: puta iustos q̄ in vita p̄nti i-
plet voluntatē dei: r̄ isti subyiciunt ei vt impleat eorum
desideriū r̄ volūtatiē expectātes illud qd̄ dicif de bonis
prouer. 10. Desideriū suū iustis dabit. Quedā vō suby-
ciunt ei inuite tanq̄ iudei vt xps de his suā volūtatiē fa-
ciat. Et isti sunt mali de q̄bus pōt itelligi illud Luce. 19.
Veritatem inimicos meos illos q̄ noluerūt me regnare
super se: adducite huc r̄ interficite coram me.

¶ Deinde cū dicit. (Et ipsum dedit caput r̄c.) Agit d̄ po-
tēte xpi respectu ecclesie. Circa qd̄ tria facit: q̄ primo
ponit habitudinē xpi ad ecclesiā. Sc̄do habitudinē ec-
clesie ad xpm. Tertio exponit illā habitudinē. Quātus
ad primū dicit. (Et ipsum dedit deus p̄ caput sup oēm
ecclesiā.) s̄ tā militatē q̄ ē hoium in p̄nti viuētū q̄ triū-
phantē q̄ ē ex hoibus r̄ angelis in patria: xps. n. fm̄ q̄sdā
cōes rōnes caput ē etiā angeloz. Col. 2. Qui ē caput oīs
p̄ncipatus r̄ ptatis: s̄ fm̄ sp̄ales rōnes ē xps caput hoīuz
sp̄ualiter. Nā caput triplicē habitudinē h̄z ad membra
p̄mo qd̄ quoad p̄eminētiā i situ. Sc̄do quo ad dif-
fusiōnē virtutū: q̄ ab eo oēs sensus deriuant̄ in mēbra.
Itē quo ad s̄formitatē in nā. Sic ḡ q̄tū ad p̄eminētiā:
r̄ q̄tū ad diffusiōnē xps ē caput angeloz. Nā xps p̄est
angelis et fm̄ humanitatē. Heb. 1. Tāto melior angelis
effectus q̄to p̄e illis differētius nomē hereditauit. Itē
xps et fm̄ q̄ dō angelos illuminat r̄ in eis infuit: vt Dio-
nysius p̄bat ex v̄bis Eiaie. 63. f. Quis ē iste qui venit de
edon r̄c. dicēs hec verba esse supremoz angeloz. Qd̄ at
seq̄t. Ego q̄ loquor iusticiā: dicit eē v̄ba xpi eis imēdiate
r̄ndentis. Ex quo dat̄ itelligi q̄ nō soluz inferiorēs: s̄ et
superiores angelos xps illuminat. Quātus aut̄ ad nāe con-
s̄formitatē xps nō ē caput angeloz: q̄ nō angelos appre-
hēdit: sed semē abrahe: vt d̄ Heb. 1. Sed ē caput hoīum
tñ. Lanti. 4. Vulnerasti cor meū foroz mea. f. p̄ nām et
sp̄osa p̄ gram. Quātū ad habitudinē ecclesie ad xpm di-
cit. (Que ē corpus eius.) s̄ in q̄tum ē ei subiecta r̄ recipit
ab eo influētiā: r̄ h̄z nām p̄formē cū xpo. p̄me corint. 12.
Sicut. n. corpus vnū ē r̄ h̄z multa mēbra: oia aut̄ mēbra
corporis cū sint multa vnū corpus sunt: ita r̄ xps: vt. n. in
vno sp̄u oēs nos vnū corpus baptizati sumus. (Expo-
nit aut̄ qd̄ dixit q̄ ē corpus ipsius subdēs. (Et plenitudo
eius r̄c.) Querēt. n. cur in corpore nāli sint tot mēbra. f.
manus pedes os r̄ h̄z: r̄ d̄ hoc eē iō vt d̄seruiāt diuer-
sis opationibus aie: quaz ipsa pōt esse cā r̄ p̄ncipiū r̄ que
sunt virtute in ipsa. Nā corpus ē factū pp̄ aīam r̄ nō ecō-
uerso. Vñ fm̄ hoc corpus naturale ē qd̄ plenitudo aie:
nisi enī eēt mēbra cū corpore p̄pleta nō posset aīa suas
opas plene exercere. S̄l̄ itaq̄ ē hoc de xpo r̄ de ecclesia.
Et q̄ ecclesia ē instituta pp̄ xpm dicit q̄ ecclesia ē pleni-
tudo eius. f. xpi. i. vt oia q̄ virtute sunt in xpo q̄si quodā-
modo i mēbris ipsius ecclesie impleant̄: dū. f. oēs sensus
sp̄uales r̄ dona r̄ qcqd̄ pōt eē in ecclesia q̄ oia supabūdā.

ter sunt in xpo ab ipso deriuentur in membra ecclesie r̄
perficiantur in eis. Unde subdit. (Qui oia in oib⁹ adi-
pletur.) s̄ dum hunc quidem qui est membrum ecclesie
facit sapientem fm̄ perfectam sapiētiam: que est in ipso:
illum vō iustum fm̄ p̄fectam iusticiam: r̄ sic de alijs.

CAPI.

II.

H vos cui⁹ essetis mortui delictis
r̄ peccatis vestris in quibus aliqñ
ambulastis. fm̄ seculū mūdi hui⁹:
fm̄ principē p̄rtis aeris hui⁹: spi-
ritus qui nunc opatur i filios dif-
fidentie: in quibus r̄ nos aliquando cōuersa-
ti sumus: in desiderijs carnis nostre: facientes
voluntatem carnis r̄ cogitationū: r̄ eramus
natura filij ire sicut r̄ ceteri.

¶ Supra enumerauit aplis bñficia humano generi per
xpm cōiter exhibita: hic aplis cōmemorat eadē p̄ com-
parationē ad eoz statū p̄teritū. Status aut̄ eoz p̄terit⁹
dupl̄ r̄ considerari pōt. p̄mo qd̄ q̄tum ad statū culpe.
Sc̄do q̄tum ad statū gētilitatis eoz. Aplis ḡ duo facit:
q̄ p̄mo cōmemorat bñficia q̄tum ad p̄mū statū eis exhi-
bita. Sc̄do cōmemorat ea p̄parationez ad statum 2^m
ibi. (Propter qd̄ memores estote r̄c.) p̄mo iterum in
duas: q̄ p̄mo recitat apls statū culpe ipsoz. Sc̄do bñfi-
ciū ḡe iustificatiōis ibi. (Deus aut̄ q̄ diues ē r̄c.) p̄mo
iterum in duas: q̄ p̄mo p̄memorat statū culpe q̄tum ad gē-
tiles. Sc̄do q̄tum ad iudeos ibi. (In qb⁹ r̄ nos oēs r̄c.)
p̄ma iterum in duas: q̄ p̄mo p̄mittit bñficiū generalitatem.
Sc̄do subdit hui⁹ necessitatē ibi. (Cū essetis mortui r̄c.)
Dicit ḡ. Dico q̄ deus magnifice opat̄ i fidelibus. s̄z ope-
rationē potētie virtutis eius: quā opatus ē in xpo: r̄ h̄z
suscitauit illū a mortuis. fm̄ hāc ḡ opationē ad hui⁹ opa-
tionis exēplū diuificauit nos vite. f. ḡe de morte pecca-
ti. Osee. 6. Diuificauit nos post duos dies i die tertia su-
scitabit nos r̄c. Col. 3. Si surrexistis cū xpo que sursum
sunt r̄c. Necessitatē vō hui⁹ bñficiū ostendit cū dicit. (Cū
essetis mortui r̄c.) Ubi optime describit eoz culpā. p̄-
mo q̄tum ad multitudinē: q̄ cū essetis mortui. f. morte
spirituali q̄ pessima ē: ps. Mors peccatoz pessima. Pec-
catū enim mors d̄: q̄ p̄ ipsum homo a deo q̄ ē vita sepa-
rat̄. Jo. 14. Ego sum via vitas r̄ vita. Mortui in q̄ i deli-
ctis r̄ peccatis vestris. Ecce multitudo. In delictis qd̄ez
q̄tum ad omīssa. ps. Delicta quis intelligit r̄c. Et pecca-
tis q̄tum ad cōmissa: in quibus aliqñ ambulastis. Qd̄ iō
dicit vt multitudinē peccatoz exaggeret. Nā alig si ad
horā mortui sunt in peccatis r̄ i delictis: cessant tñ aliqñ
r̄ peccare desistunt: sed ibi de malo in peius p̄cedētes r̄
ambulantes proficiebant. Simile habet̄ p̄hil. 3. Mul-
ti enim ambulant quos sepe dicebā vobis: nunc autez r̄
flens dico. Jere. 2. Ambulauerunt post vanitatē suam r̄
vani facti sunt. Sc̄do q̄tum ad cām que ponit̄ duplex.
Una ex parte hui⁹ mūdi ga alliciebant̄ a reb⁹ mūdi: r̄
q̄tum ad hoc dicit. (Sc̄m seculū mūdi hui⁹.) i. s̄z se-
cularē vitam rez mundanaz que vos alliciunt. p̄ime
Joan. 2. Si quis diligit mundū nō est charitas patris in
eo. Propter qd̄ p̄mittit. Nolite diligere munduz. Alia
causa est ex parte demonum quibus hūiebant̄: de q̄bus
dicitur Sap. 14. Infandoz ydoloꝝ cultura omnis mali
causa ē r̄ initium. Et q̄tum ad hoc dicit. (Et fm̄ principes
potestatis) Quā quidē cām describit tripliciter. p̄mo
quidē q̄tum ad potestatiē dicens. (Sc̄m principē pote-
statis.) i. potestatiē exercētē: nō q̄ habeat eā nāliter: cū